HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

16 iulie 2009 *

În cauza C-189/08,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Hoge Raad der Nederlanden (Țările de Jos), prin decizia din 4 aprilie 2008, primită de Curte la 8 mai 2008, în procedura

Zuid-Chemie BV

împotriva

Philippo's Mineralenfabriek NV/SA,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann, președinte de cameră, domnii M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (raportor) și J.-J. Kasel, judecători

* Limba de procedură: olandeza.

avocat general: domnul J. Mazák,
grefier: doamna R. Șereș, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 23 aprilie 2009,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Zuid-Chemie BV, de P. Knijp, advocaat;

— pentru Philippo's Mineralenfabriek NV/SA, de M. Polak, advocaat**;**

— pentru guvernul olandez, de doamnele C. Wissels și M. Noort, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de doamna A.-M. Rouchaud-Joët și de domnul P. van Nuffel, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 5 punctul 3 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12 p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Zuid-Chemie BV (denumită în continuare „Zuid-Chemie"), întreprindere producătoare de îngrășăminte cu sediul în Sas van Gent (Țările de Jos), pe de o parte, și Philippo's Mineralenfabriek NV/SA (denumită în continuare „Philippo's"), cu sediul în Essen (Belgia), în legătură cu livrarea de către aceasta din urmă întreprinderii Zuid-Chemie a unui produs contaminat utilizat pentru producția de îngrășăminte.

Cadrul juridic

3 Potrivit articolului 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001, care figurează în capitolul II secțiunea 1 din acesta, intitulată „Dispoziții generale":

„Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză."

4 Articolul 3 alineatul (1) din același regulament prevede:

„Persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în justiție în fața instanțelor unui alt stat membru numai în temeiul normelor enunțate în secțiunile 2-7 din prezentul capitol."

5 Articolul 5 din regulamentul menționat, care figurează în secțiunea 2 din același capitol II, intitulată „Competențe speciale", arată:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

[…]

3. în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă;

[…]"

Acțiunea principală și întrebările preliminare

6 Zuid-Chemie, întreprindere producătoare de îngrășăminte, a cumpărat în cursul lunii iulie a anului 2000 două loturi dintr-un produs denumit „micromix" de la HCI Chemicals Benelux BV (denumită în continuare „HCI"), întreprindere cu sediul în Rotterdam (Țările de Jos).

7 HCI, care nu avea capacitatea de a fabrica produsul micromix, l-a comandat de la Philippo's, căreia i-a furnizat materiile prime necesare producerii lui, cu excepția uneia dintre acestea. După ce s-a consultat cu HCI, Philippo's a cumpărat această materie primă care îi lipsea, și anume sulfatul de zinc, de la G. J. de Poorter, care își desfășoară activitatea comercială sub denumirea de Poortershaven, la Rotterdam.

8 Philippo's a fabricat produsul micromix în fabrica sa situată în Belgia. Produsul a fost livrat întreprinderii Zuid-Chemie în acest loc.

9 Zuid-Chemie a transformat produsul micromix menționat pentru a produce diverse loturi de îngrășăminte în fabrica sa situată în Țările de Jos și a vândut și a expediat o parte din acestea clienților săi.

10 Ulterior, s-a constatat că conținutul de cadmiu al sulfatului de zinc cumpărat de la Poortershaven era prea mare, astfel că îngrășămintele nu mai puteau fi utilizate sau nu mai puteau fi utilizate decât în mică măsură, fapt care, în opinia întreprinderii Zuid-Chemie, i-ar fi cauzat un prejudiciu.

11 La 17 ianuarie 2003, Zuid-Chemie a chemat în judecată întreprinderea Philippo's la Rechtbank Middelburg (Țările de Jos), căreia i-a solicitat să constate răspunderea întreprinderii Philippo's pentru prejudiciul pe care l-ar fi suferit. De asemenea, a

solicitat obligarea acestei întreprinderi la plata unor diverse sume aferente prejudiciului pe care consideră că l-ar fi suferit, la plata de daune interese majorate cu dobânzile aferente precum și la plata cheltuielilor de judecată.

12 Prin hotărârea din 10 decembrie 2003, Rechtbank Middelburg a constatat că nu are competența de a soluționa litigiul cu care era sesizată pentru motivul că, în temeiul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, noțiunea „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă" se referă atât la locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului („Handlungsort"), cât și la locul unde s-a produs prejudiciul inițial („Erfolgsort"). Or, în ceea ce privește locul unde s-a produs prejudiciul, instanța menționată a considerat că prejudiciul inițial suferit de Zuid-Chemie s-a produs la Essen, având în vedere că produsul contaminat i-a fost livrat întreprinderii menționate în acel loc.

13 În fața Gerechtshof te 's-Gravenhage (Curtea de Apel din Haga), niciuna dintre părți nu a contestat că Essen este locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului, întrucât produsul micromix contaminat fusese fabricat în acel loc. Această curte a confirmat hotărârea primei instanțe în ceea ce privește locul unde s-a produs prejudiciul. În această privință, aceasta a considerat că elementul decisiv a fost comportamentul pretins culpabil al întreprinderii Philippo's, iar nu împrejurarea că produsul micromix contaminat a provocat contaminarea îngrășămintelor produse de Zuid-Chemie în Țările de Jos. Astfel, prejudiciul (inițial) suferit de aceasta din urmă ar fi intervenit la Essen, întrucât produsul contaminat i-a fost livrat „din fabrică".

14 Zuid-Chemie a declarat recurs împotriva hotărârii pronunțate de Gerechtshof te 's-Gravenhage la instanța de trimitere. Aceasta din urmă a considerat că dezbaterea se referă la noțiunea „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă", în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, și că este necesară interpretarea acestei noțiuni pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată.

15 În aceste condiții, Hoge Raad der Nederlanden a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În cazul în care există o faptă ilicită precum cea pe care Zuid Chemie și-a întemeiat pretenția, care prejudiciu trebuie considerat ca fiind prejudiciul inițial care rezultă dintr-o astfel de faptă: prejudiciul care se produce ca urmare a livrării produsului cu defect sau prejudiciul care se produce ca urmare a utilizării normale a produsului potrivit destinației sale?

2) În cea de a doua ipoteză, locul unde a intervenit prejudiciul poate fi, așadar, considerat „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă", în sensul articolului 5 partea introductivă și punctul 3 din Regulamentul [nr. 44/2001], numai dacă prejudiciul constă într-un prejudiciu fizic adus persoanelor sau lucrurilor sau este posibil și atunci când (în această etapă) s-a suferit numai un prejudiciu financiar?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

16 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolului 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretat în sensul că, în cadrul unui litigiu precum cel din acțiunea principală, expresia „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă" desemnează locul livrării către cumpărător a produsului cu defecte sau se referă la locul unde s-a produs prejudiciul inițial ca urmare a utilizării normale a produsului potrivit destinației sale.

17 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit, pe de o parte, că, potrivit unei jurisprudențe constante, dispozițiile Regulamentului nr. 44/2001 trebuie interpretate în mod autonom, prin referire la sistemul și la obiectivele acestuia (a se vedea în special Hotărârea din 2 octombrie 2008, Hassett și Doherty, C-372/07, Rep., p. I-7403, punctul 17, precum și Hotărârea din 23 aprilie 2009, Draka NK Cables și alții, C-167/08, Rep., p. I-3477, punctul 19).

18 Pe de altă parte, în măsura în care Regulamentul nr. 44/2001 înlocuiește, în relațiile dintre statele membre, Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive privind aderările noilor state membre la această convenție (denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles"), interpretarea dată de Curte în privința dispozițiilor acestei convenții este valabilă și pentru dispozițiile regulamentului menționat atunci când dispozițiile acestor instrumente comunitare pot fi calificate ca fiind echivalente.

19 Or, dispozițiile Regulamentului nr. 44/2001 care sunt relevante în prezenta cauză reflectă același sistem ca acelea ale Convenției de la Bruxelles și sunt, în plus, redactate în termeni cvasiidentici. Având în vedere o asemenea echivalență, în temeiul considerentului (19) al Regulamentului nr. 44/2001, trebuie asigurată continuitatea în interpretarea acestor două instrumente juridice (a se vedea Hotărârea Draka NK Cables și alții, citată anterior, punctul 20, precum și Hotărârea din 14 mai 2009, Ilsinger, C-180/06, Rep., p. I-3961, punctul 58).

20 Astfel, trebuie amintit că Curtea a constatat deja, cu ocazia interpretării articolului 5 punctul 3 din Convenția de la Bruxelles, că sistemul atribuirii de competențe comune, prevăzut în titlul II din această convenție, se întemeiază pe norma de principiu enunțată la articolul 2 primul paragraf din aceasta, potrivit căreia persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat contractant sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea părților, în fața instanțelor statului membru în cauză (Hotărârea din 10 iunie 2004, Kronhofer, C-168/02, Rec., p. I-6009, punctul 12).

21 Titlul II, secțiunea 2 din Convenția de la Bruxelles prevede atribuirea unui anumit număr de competențe speciale, printre care figurează aceea de la articolul 5 punctul 3 din această convenție, numai prin derogare de la acest principiu fundamental al competenței instanțelor de la domiciliul pârâtului (Hotărârea Kronhofer, citată anterior, punctul 13).

22 De asemenea, Curtea s-a pronunțat în sensul că aceste norme de competență specială sunt de strictă interpretare, nefiind posibil ca interpretarea acestora să depășească ipotezele preconizate în mod expres prin convenția respectivă (a se vedea Hotărârea din 27 septembrie 1988, Kalfelis, 189/87, Rec., p. 5565, punctul 19, Hotărârea din 15 ianuarie 2004, Blijdenstein, C-433/01, Rec., p. I-981, punctul 25, și Hotărârea Kronhofer, citată anterior, punctul 14).

23 Totuși, potrivit unei jurisprudențe constante, în cazul în care nu există identitate între locul în care s-a produs fapta susceptibilă să angajeze răspunderea delictuală sau cvasidelictuală și locul în care s-a produs prejudiciul cauzat de această faptă, expresia „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă", care figurează la articolul 5 punctul 3 din Convenția de la Bruxelles, trebuie să fie înțeleasă în sensul că vizează atât locul unde s-a produs prejudiciul, cât și locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului, astfel că pârâtul poate fi acționat în justiție, la alegerea reclamantului, în fața instanței de la unul dintre aceste două locuri (a se vedea în special Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier, cunoscută sub numele „Minele de potasiu din Alsacia", 21/76, Rec., p. 1735, punctele 24 și 25, Hotărârea din 1 octombrie 2002, Henkel, C-167/00, Rec., p. I-8111, punctul 44, Hotărârea din 5 februarie 2004, DFDS Torline, C-18/02, Rec., p. I-1417, punctul 40, și Hotărârea Kronhofer, citată anterior, punctul 16).

24 În această privință, Curtea a precizat că norma de competență specială enunțată la articolul 5 punctul 3 din Convenția de la Bruxelles se întemeiază pe existența unei legături deosebit de strânse între litigiu și instanța de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă, care justifică atribuirea competenței în favoarea acesteia din urmă pentru motive legate de buna administrare a justiției și de organizarea utilă a procesului (a se vedea în acest sens în special Hotărârea Minele de potasiu din Alsacia, citată anterior, punctul 11, Hotărârea din 11 ianuarie 1990, Dumez France și Tracoba, C-220/88, Rec., p. I-49, punctul 17, Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții, C-68/93, Rec., p. I-415, punctul 19, precum și Hotărârea din 19 septembrie 1995, Marinari, C-364/93, Rec., p. I-2719, punctul 10). Astfel, instanța de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă se află, în mod obișnuit, în situația cea mai adecvată să se pronunțe asupra cauzei, în special din motive legate de proximitatea față de litigiu și de facilitatea administrării probelor (a se vedea Hotărârea Henkel, citată anterior, punctul 46).

25 Deși, pentru părțile din acțiunea principală, este cert, astfel cum s-a arătat la punctul 13 din prezenta hotărâre, că Essen este locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului („Handlungsort"), între acestea există un dezacord în ceea ce privește determinarea locului unde s-a produs prejudiciul („Erfolgsort").

26 Potrivit jurisprudenței citate la punctul 23 din prezenta hotărâre, acest din urmă loc este acela în care s-a produs un prejudiciu ca urmare a faptei susceptibile să angajeze răspunderea delictuală sau cvasidelictuală.

27 Or, locul producerii prejudiciului nu poate fi confundat cu acela unde s-a realizat fapta care a prejudiciat produsul însuși, acest loc fiind, astfel, locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului. În schimb, locul „materializării prejudiciului" (a se vedea Hotărârile citate anterior Minele de potasiu din Alsacia, punctul 15, și Shevill și alții, punctul 21) este acela în care fapta generatoare își produce efectele prejudiciabile, cu alte cuvinte acela în care se manifestă în mod concret prejudiciul antrenat de produsul cu defecte.

28 Astfel, trebuie amintit că jurisprudența face o diferență clară între prejudiciu și fapta aflată la originea prejudiciului, statuând în această privință că răspunderea delictuală sau cvasidelictuală nu poate fi luată în considerare decât cu condiția dovedirii unei legături de cauzalitate între aceste două elemente (a se vedea Hotărârea Minele de potasiu din Alsacia, citată anterior, punctul 16).

29 Având în vedere considerentele care precedă, locul unde s-a produs prejudiciul nu poate fi decât fabrica întreprinderii Zuid-Chemie situată în Țările de Jos, unde produsul micromix, care reprezintă produsul cu defecte, a fost transformat în îngrășăminte, cauzându-le acestora din urmă un prejudiciu material, suferit de Zuid-Chemie și care depășește prejudiciul inerent produsului micromix însuși.

30 În plus, trebuie arătat că această posibilitate recunoscută întreprinderii Zuid-Chemie de a alege să sesizeze instanțele olandeze permite, în special pentru motivele enunțate la punctul 24 din prezenta hotărâre, instanței aflate în situația cea mai adecvată să se pronunțe asupra cauzei și, prin urmare, normei de competență specială enunțate la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 să își producă efectul util.

31 În această privință, este util să se amintească faptul că, prin interpretarea articolului 5 punctul 3 din Convenția de la Bruxelles în sensul că această dispoziție vizează nu numai locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului, ci și locul în care s-a produs prejudiciul, Curtea a considerat că posibilitatea optării doar pentru locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului ar avea ca efect producerea, într-un număr considerabil de situații, a unei confuzii între criteriile de competență prevăzute la articolul 2 și la articolul 5 punctul 3 din convenția menționată, în așa fel încât această din urmă dispoziție și-ar pierde în această măsură efectul util (a se vedea Hotărârile citate anterior Minele de potasiu din Alsacia, punctele 15 și 20, precum și Shevill și alții, punctul 22). Astfel, o asemenea considerație referitoare la confuzia între criteriile de competență are vocația de a se aplica în același mod în privința neluării în considerație, dacă este cazul, a locului unde s-a produs prejudiciul, altul decât acela al evenimentului cauzator al prejudiciului.

32 Din considerațiile care precedă rezultă că articolul 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretat în sensul că, în cadrul unui litigiu precum cel din acțiunea principală, „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă" desemnează locul unde s-a produs prejudiciul inițial ca urmare a utilizării normale a produsului potrivit destinației sale.

Cu privire la a doua întrebare

33 Instanța de trimitere solicită în plus ca, în ipoteza în care s-ar răspunde la prima întrebare că articolul 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretat în sensul că expresia „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă" vizează locul unde s-a produs prejudiciul inițial ca urmare a utilizării normale a produsului potrivit destinației sale, să se stabilească dacă acest prejudiciu trebuie să constea într-un prejudiciu fizic adus persoanelor sau lucrurilor sau dacă poate să constea (în această etapă) și într-un prejudiciu pur financiar.

34 În această privință, trebuie amintit că, astfel cum s-a arătat la punctele 9 și 10 din prezenta hotărâre, transformarea în îngrășăminte a produsului micromix contaminat, realizată de Zuid-Chemie, a determinat ca îngrășămintele să poată fi utilizabile doar în mică măsură sau chiar să fie inutilizabile, ceea ce, în opinia întreprinderii Zuid-Chemie, i-a cauzat un prejudiciu.

35 Întrucât prejudiciul inițial suferit de Zuid-Chemie constă, așadar, într-un prejudiciu fizic adus lucrurilor, trebuie să se constate că problema dacă un prejudiciu pur financiar ar fi, în această etapă, suficient pentru a ajunge la interpretarea enunțată la punctul 32 din prezenta hotărâre are un caracter ipotetic.

36 Ținând seama de această constatare și având în vedere funcția conferită Curții de a contribui la administrarea justiției în statele membre, iar nu de a formula opinii consultative asupra unor probleme generale sau ipotetice (Hotărârea din 18 decembrie 2007, ZF Zefeser, C-62/06, Rep., p. I-11995, punctul 15), nu este necesar să se răspundă la cea de a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

37 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 5 punctul 3 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea

hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie să fie interpretat în sensul că, în cadrul unui litigiu precum cel din acțiunea principală, expresia „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă” desemnează locul unde s-a produs prejudiciul inițial ca urmare a utilizării normale a produsului potrivit destinației sale.

Semnături